

A migráció diskurzusainak képi jellegzetességei a hírmédiában: stratégiák és taktikák

Nemesi Attila László - 2017. 08. 27.

A figyelem a 2015. évi európai menekült- és migránsválság képi reprezentációira helyeződik. Elméleti kérdésként merül fel, hogy beleférnek-e a diskurzus fogalmába a vizuális és auditív modalitások, vagy a diskurzus lényegileg nyelvi. A nyugati nyilvánosságot diskurzusok szimbolikus küzdőtereként szemlélhetjük, amelyben a multi- és a monokulturalizmus érvei más diskurzusokkal (pl. globalizmus és antiglobalizmus, feminizmus és maszkulinizmus) érintkezve ütköznek meg egymással. A vizualitásnak ebben nagy jelentősége van, ezért a hírek képi keretezése fölértékelődik. Számos illusztráció világítja meg a leggyakoribb befolyásolási technikákat és a vizuális anyagok kiválasztása mögötti kommunikációs taktikákat.

Bevezetés

Ez a dolgozat szerves kiegészítése a *Replika* című folyóiratban 2015 végén megjelent írásomnak, amely a globalizáció és a migráció napjainkban meghatározó diskurzusaival foglalkozik, de a használt nyelvre koncentrálna, a képiség diskurzusformáló erejére csupán futólagos utalást téve (Nemesi 2015). Itt a diskurzus vizuális komponense kerül előtérbe: két közszolgálati médium négy-négy képével szemléltetem a migráció egymással rivalizáló diskurzusainak, a multi- és a monokulturalizmusnak a képi ábrázolásmódját és a rutinszerű szelektálási gyakorlatot a hírmédiában. Először azonban körbejáróm azt a kérdést, kiterjeszthető-e egyáltalán

a diskurzus fogalma a kommunikáció nyelven kívüli modalitásaira, vázoló, hogyan függnek össze a migráció diskurzusai más diskurzusokkal (kiváltképp a globalizációéival), és áttekintem a képi befolyás leggyakoribb módszereit.

Nem könnyű olyan sajtófotókat és képes bejátszásokat készíteni, amelyek nem helyezik a témát valamilyen értelmezési keretbe, vagy legalábbis nem adnak előnyt valamilyen értelmezési keretnek egy vagy több másikkal szemben. Sokszor ez elkerülhetetlen, vagy esetleg nem is cél. Messaris és Abraham (2001) szerint a hírek vizuális keretezése olyan jelentéseket is közvetíteni tud, amelyek nyelvileg kifejezve kényesek lennének, és az olvasókból/nézőkből (nagyobb) ellenállást, esetleg megütközést váltanának ki (vö. Gayer 1997: 74). Ennek az az oka – magyarázzák a szerzők –, hogy a képi ábrázolásnak nincsenek olyan explicit szintaktikai szabályai, mint a nyelvnek, vagyis az, hogy pontosan milyen állítás vagy állítások fogalmazódnak meg képileg, és ezeket miként kell összefűzni, jóval bizonytalanabb, mint a nyelvi proposíciók esetében (bár azok sem feltétlenül explicit). Ráadásul a látvány „igazsága” kevésbé kérdőjeleződik meg a szemlélőben, mint a nyelvi kijelentéseké, mert a vizuális felismerés analóg és indexikus jellegű (a percepció túlnyomórészt analógián alapul, nem társadalmi konvención, és autentikusabbnak hat a kép kapcsolata a valósággal, mint a nyelvi megnyilatkozásoké). Ha az igazság összetett, nem mellékes, melyik oldalát és milyen nézőpontból látjuk éppen.

Diskurzus és képiség

A *diskurzus* szó a mai magyar hétköznapi nyelvben leginkább kedélyes beszélgetést jelent (l. *diskurál*). Az értelmiségi és tudományos „diskurzuson” viszont párbeszédet vagy jellemző beszédmódot – főleg a társadalmi-politikai színtereken vagy valamilyen szűkebb szakterületen uralkodó, ott „szétfutó” (vö.

lat. *discursus*), elterjedt nyelvezetet, illetőleg az ezen folytatott kommunikációt (pl. közéleti diskurzus, osztálytermi diskurzus, posztmodern diskurzus) értjük. Többen tudományos kontextusban a „diskurzus”, „diskurzív” alakokat használják, feltehetően azért, hogy érzékeltessék a köznyelvi jelentéstől való eltérést.

A nyelvész diskurzuselemzők – ahogy más érintett tudományágak képviselői, például politológusok, szociológusok, szociálpszichológusok is – általában magától értetődőnek veszik, hogy a diskurzus nyelvi természetű (Brown–Yule 1983; Stubbs 1983; van Dijk 1993/2000; Iñiguez–Antaki 1994; Schiffrin 1994; Mills 1997; Gee 1999; Szabó 2003; Widdowson 2004; Glózer 2008). Van azért, aki hozzáteszi, hogy a jelenkori társadalomban a nyelv gyakran kombinálódik más jelrendszerekkel, ami kihívást jelent a diskurzuselemzőknek (Fairclough 1995: 4). Blommaert (2005) számára a diskurzus fogalma magába sűrít mindenfajta jelentésteli emberi tevékenységet, szimbolikus viselkedést annak társadalmi, kulturális és történeti vonatkozásaival összefüggésben. A hangsúly azonban van Leeuwennél (2005; Kress–van Leeuwen 2001) tevődik át egyértelműen a nyelvről a vizuális kommunikációra, aki a maga szakterületét „társadalmi szemiotikának” nevezi. Őt elsősorban az érdekli, hogyan használják az emberek a rendelkezésükre álló szemiotikai erőforrásokat meghatározott történelmi, kulturális és intézményi kontextusokban, hogyan beszélnek róluk, és hogyan fejlődnek ezek a szemiotikai rendszerek. A diskurzus nála nem más, mint a valóság valamely aspektusáról társadalmilag konstruált tudás, amely az adott kontextusban megfelel bizonyos társadalmi szereplők érdekeinek (Kress–van Leeuwen 2001: 4; van Leeuwen 2005: 94). Kérdéses persze, hogy a diskurzus maga a „társadalmilag konstruált tudás”, avagy e tudás konstruálásának módja, folyamata.

Legújabban Boholm (2016) érvel amellett, hogy a diskurzus fogalmát nem lehet leszűkíteni a nyelvi kommunikációra. A legszélesebb szemiotikai nézőpontot veszi fel: a diskurzus egymással szoros kapcsolatban lévő reprezentációk halmaza, függetlenül a modalitástól. A reprezentáció (vagy jel) a peirce-i értelemben vett jelhordozó (the signifying element), jeltárgy (the object) és jelértelmező (the interpretant) közti viszony – utóbbi hozza kapcsolatba a jelhordozót a jeltárggyal (vö. Atkin 2010; Szívós 2012). A reprezentációk közötti kapcsolat lehet (a) kontinuitás (időben és térben, például egy konferencia-előadásban, elbeszélésben) vagy (b) hasonlóság. A hasonlóság a reprezentációk között alapulhat a forráson (pl. médiadiskurzus), a címzetten/befogadón (nyilvános diskurzus), a jelhordozón (pl. szóbeli diskurzus), a tartalmon (pl. a civil társadalomról szóló diskurzus), a hatáson (meggyőző, humoros diskurzus), valamint a kontextuson, azon belül a társadalmi gyakorlat típusán (pl. parlamenti diskurzus) vagy az ideológián (pl. (neo)konzervatív, (neo)liberális diskurzus). Ezek a kategóriák nyilvánvalóan nem zárják ki egymást: meg lehet határozni és vizsgálni egészen speciális diskurzusfajtákat is (pl. gyógyszerreklám-diskurzus).

A továbbiakban a Boholménál jóval szűkebb diskurzusfelfogást érvényesítek, nem vitatva, hogy a szemiotikában van létjogosultsága az általa vázolt tág keretnek. Tekintsük a diskurzust nyelvi és nem nyelvi kifejezésmódok, jelentésalkotási stratégiák olyan együttesének, amellyel a kommunikátorok szándékaik szerint előmozdítják vagy fenntartják egy (nem egyszerűen készen kapott, hanem a működtetett diskurzus révén folyamatosan újrakonstruált) ideológia széles körű elfogadását, így legitimálva az általuk szorgalmazott társadalmi rendet és politikát (Nemesi 2011/2016: 188, 2015: 98). A diskurzusok a társadalmi-politikai kommunikáció különböző színterein sokféle írásos, szóbeli, képi és multimodális műfajban vagy

szövegtípusban jelennek meg. Valóságinterpretációkat hordoznak, amelyeket forrásaik el szeretnének fogadtatni az emberekkel, befolyásolva a közvéleményt alkotó véleményáramlatok erőviszonyait (vö. Angelusz 1983/1995). Nyelv nélkül az általam preferált értelemben nincs diskurzus, viszont a képiség és a zenei vagy egyéb hangelemek a diskurzusok multimodalitását eredményezik. A vizuális modalitás különösen gazdag jelentéstartalmat képes magába sűríteni és közvetíteni, hitelesítve vagy hiteltelenítve egy-egy diskurzust.

A migráció diskurzusai a médiában

A diskurzusok versengésének szimbolikus tere a nyilvánosság. Egyes diskurzusok közel állnak egymáshoz: kiegészítik, támogatják egymást, míg más diskurzusokkal vitában állnak, sőt nemritkán antagonisztikus ellentét feszül közöttük. Mivel számos diskurzus hallatja hangját a mai (nyugati) nyilvánosságban, az alábbi ábrán csupán néhány fért el a legfontosabbak közül:

1. ábra. Diskurzusok a nyugati nyilvánosságban

Az oldalak szerinti rendezés és az átfedések természetesen nem tudják pontosan bemutatni a felsorolt diskurzusok közötti többdimenziós összefüggésrendszert. Az sem

mindegy, melyik mekkora erővel bír, milyen hozzáférréssel rendelkezik a nyilvánosság fórumaihoz (ami időben és országról országra változik). Néhány esetben az elnevezés is problematikus. Ami például az ábrában „maszkulinizmus”-ként szerepel, azt elszánt bírálói „szexizmus”-nak mondják, *eo ipso* negatív konnotációval, a „rasszizmus” pedig mint semleges leíró terminus szintén nehezen alkalmazható, mert eleve diszkreditál. Ehhez hozzájárultak azok a multikulturalista szemléletű kritikai diskurzuselemzők is, akik az elmúlt évtizedekben rendkívül alaposan, de eléggé egyoldalúan foglalkoztak a témával (l. pl. van Dijk 1991, 1993; Wodak–van Dijk 2000; Reisigl–Wodak 2001).

Korunk világméretű társadalmi-gazdasági folyamatait gyakran a „globalizáció” és a „migráció” fogalmi ernyője segítségével próbáljuk meg értelmezni. Mindkettőnek létezik támogató és kritikus diskurzusa, pontosabban diskurzusai. Akik a globalizációt inkább kedvező színben látják, általában rokonszenveznek a multikulturalizmussal, a globalizáció ellenzői közül viszont nem mindenki monokulturalista. Gazdasági-politikai oldalára leegyszerűsítve a globalizációt (kulturális oldaláról l. pl. Berger 1997/1998, kommunikációs vetületéről pedig Castells 2000/2004), két sarkos diskurzusát állíthatjuk szembe egymással, az árnyalatokat ezúttal mellőzve (az antiglobalizmus három változatát az 1. ábra jelzésszerűen azért feltünteti; vö. Steger 2002/2009; Fairclough 2006, magyarul röviden: Nemesi 2015: 98–102):

Globalizmus	Antiglobalizmus
1. A globalizáció lényege a liberalizáció és a piacok globális integrációja.	1. A globalizáció lényege a nagyvállalatok globális piacszerzése és profitnövelése.
2. A globalizáció elkerülhetetlen és visszafordíthatatlan folyamat.	2. A globalizáció nem feltartóztathatatlan folyamat.
3. A globalizációnak nincsenek felelősei.	3. A globalizációnak vannak felelősei.
4. A globalizáció mindenkinek előnyös.	4. A globalizáció nem mindenkinek előnyös, sőt egyes országok és széles társadalmi rétegek számára előnytelen.
5. A globalizáció világszerte elősegíti a demokrácia terjedését.	5. A demokrácia terjesztése csak ürügy a globalizáció elősegítésére.
6. A globalizáció szükségessé teszi a terror elleni háborút.	6. A globalizáció gerjeszti a terrorizmust.

1. táblázat. A globalizáció rivális diskurzusai

A fenti minta szerint a migráció diskurzusait is jellemezni lehet néhány párhuzamos alapállítással, amelyek háttérfeltevésenként, explicit vagy implicit módon, érveléssel megtámogatva vagy anélkül, szöveg- és képi szinten egyaránt tetten érhetőek (Nemesi 2015: 104):

Multikulturalizmus	Monokulturalizmus
1. Minden kultúra egyformán értékes.	1. A saját kultúra értékesebb egy közösség számára, mint más kultúrák.
2. A kulturális sokféleség érték és támogatandó.	2. A kulturális sokféleség veszélyezteti a nemzeti kultúrát.
3. A kultúrák együttélése kölcsönös tiszteltet, toleranciára nevel.	3. A kultúrák együttélése párhuzamos társadalmakat eredményez.
4. A nemzet és az állam nem monokulturális alapon szerveződik.	4. A nemzet és az állam monokulturális alapon szerveződik.
5. A migráció feltartóztathatatlan, így a multikulturális berendezkedés elkerülhetetlen.	5. A migrációt, a kultúrák vándorlását – amennyire lehet – fel kell tartóztatni.
6. A különböző kultúrájú közösségek békében élhetnek együtt, a migrációval járó konfliktusok kezelhetők.	6. A különböző kultúrájú közösségek között permanens sűrűdásokra számíthatunk, a migrációval járó konfliktusok nem vagy csak igen nehezen kezelhetők.

2. táblázat. A migráció rivális diskurzusai

Mindkét diskurzusnak vannak kedvelt szófordulatai. A multikulturalista diskurzusban például sűrűn találkozunk ezekkel: „menekültek”, „menedékkérők”, „emberi méltóság”, „emberi jogok”, „európaiság”, „humánus”, „keresztény magatartás”, illetőleg (a másik póluson) „nacionalista”, „rasszista”, „xenofób”, „idegengyűlölő”, „idegenellenes”, „félelemvezérelt” megnyilvánulások, „gyűlöletbeszéd”, „erőszakos reakciók”, „indulatkeltő”, „populista” kijelentések, „bezárkózás”, „kerítések mögé bújás”, „elbarikádolás”, „dehumanizálás”. A monokulturalisták nyelvezetének kulcskifejezései: „migránsok”, „illegális bevándorlók”, „illegális határátlépők/határátlépés”, „újkori népvándorlás”, „szervezett betelepítés”, „idegen érdekek”, „az európai civilizáció jövője”, „civilizációs konfliktusok”, „a keresztény Európa”, „Európa keresztény gyökerei”, „biztonsági kockázatok”, „a határok védelme”, „terrorveszély”, „nemzetstratégiai kérdések”,

„nemzetellenes európai elit”, „a nemzeti identitás felszámolása”, „politikai korrektség”, „ideologikus, doktriner gondolkodás”, „liberális”, „kozmpolita” értelmiség, „multikulti”. Vegyük most szemügyre e diskurzusok vizuális reprezentációinak fő vonásait.

A képi bemutatás

Egy rövid, felsorolásszerű lista a képi befolyásolás legelterjedtebb módszereiről (l. részletesebben: Nemesi 2011/2016: 163–184) segít könnyebben észrevenni a forrás elfogultságát:

- előnyös/előnytelen pillanatképek kiválogatása közszereplőkről;
- beállítás, megvilágítás, paraproxémika (közelség-távolság), szubjektív kamera (kinek a nézőszögéből látjuk, amit látunk): a fotós/operatőr tudatosan alkalmazott, hatáskeltő szakmai fogásai;
- részletek kiemelése, fölerősítése: összetett eseménysoroknál mire fókuszálják a figyelmet;
- asszociációelv, Kulesov-effektus: milyen képzettársításokra alkalmas kontextusban látható a céltárgy, célszemély;
- hamis folytonosság és kauzalitás: az események bemutatásának sorrendje (vágások) téves előzmény-következmény vagy ok-okozati viszonyt sugalmaznak;
- kép és képaláírás: lehet egymást erősítő vagy szarkasztikus, ironikus;
- csalárd (oszlop)diagramok, grafikus illusztrációk;
- utólagos technikai beavatkozás az elkészült képbe/felvételbe;
- megrendezett helyzetek, események rögzítése és valódikiént történő tálalása.

A migráció diskurzusainak formálói stratégiai kérdésként kezelik az alábbiakat:

	Multikulturalizmus	Monokulturalizmus
<i>Kinek a nézőpontja érvényesüljön?</i>	a menekülteké/migránsoké és az emberjogi szervezeteké (humanitárius nézőpont)	a nyugati civilizáció, az európai kultúra/kultúrák jövőjéért aggódóké, a nemzetállamoké és azok állampolgáraié (civilizációs/kulturális/biztonságpolitikai nézőpont)
<i>Mit gondoljunk a történéseiről?</i>	háborús övezetektől menekülő, kiszolgáltatott emberek keresnek menedéket és új életlehetőségeket	javarészt nem menekültek, hanem az európai jóléti rendszerek juttatásaiból részesedni kívánó migránsok szervezett betelepítése zajlik tömeges illegális határátlépéssel
<i>Milyen attitűdöt alakítsunk ki?</i>	együttérzés, rokonszenv, szánalom a menekültek/migránsok iránt	fenntartás, ellenszenv, félelem a menekültektől/migránsoktól

3. táblázat. A menekültkérdés/migráció bemutatásának stratégiái

Ezeket a „stratégiai” megfontolásokat a napi hír- és véleményfolyam olyan „taktikai” elemekre bontja, mint például:

Multikulturalizmus	Monokulturalizmus
menekültek/migránsok megszólaltatása	(biztonságpolitikai, migrációkutató stb.) szakértők megszólaltatása
nők és gyermekek fényképezése, filmezése	fiatal férfiak fényképezése, filmezése
a migráció gazdasági-társadalmi haszonként való bemutatása	a migráció gazdasági-társadalmi költségként való bemutatása
támogató intézkedések sürgetése (a védekező intézkedések bírálata)	védekező intézkedések sürgetése (a támogató intézkedések bírálata)
a migrációval járó problémák bagatellizálása	a migrációval járó problémák tematizálása, felnagyítása
konfliktushelyzetben a menekült/migráns kiszolgáltatott áldozat, a rendvédelmi szervek fellépése agresszív és aránytalan	konfliktushelyzetben a menekült/migráns agresszív, a rendvédelmi szervek fellépése jogos és arányos
a hangadó, véleményvezér monokulturalisták hiteltelenítése	a hangadó, véleményvezér multikulturalisták hiteltelenítése

4. táblázat. A migráció diskurzusainak taktikai preferenciái

Nézzünk néhány illusztrációt – először a brit közszolgálati BBC honlapjáról válogatva a multikulturalizmus, majd a magyar közmédia anyagaiból a monokulturalizmus diskurzusának egy-egy képi jellemzőjét megragadva. A választásból kitűnik, hogy a különböző szempontok (pl. médiatörténeti és -piaci háttér, politikai párhuzamosság, újságírói professzionalizmus, állami beavatkozás) alapján egymástól eltérőnek látszó médiarendszerek (vö. Hallin–

Mancini (2004/2008) egy dologban nem feltétlenül különböznek: még a közszolgálati médiumoknak is vannak diskurzuspreferenciáik.

Az első képen, amely a párizsi székhelyű AFP nemzetközi hírügynökség révén bejárta a világsajtót, túlnyomórészt gyerekek és nők láthatók a pengedróttal megerősített kerítés mögött.**[1]** A kerítés szimbolikája összetett, ám „A sérülést okozó eszközök [...] óhatatlanul az *agresszivitás* szimbólumai is, az erőszak ellen erőszakkal védenek, a szögesdrótok a lágerek és szigorúan őrzött katonai objektumok asszociációit is felkeltik. Persze egészen különböző indokokból alkalmazzák őket [...] A *látvány* szimbolikus hatása azonban mindenképpen barátságtalan” (Kapitány–Kapitány 2000: 35), főleg, ha nőket és gyerekeket látunk mögötte. Bár a képszöveg a „migráns” (migrant) szót használja a „menekült” (refugee) helyett, a beállítás az együttérzés, szánalom kiváltására törekszik.

1. kép

A második sajtófotó**[2]** forrásaként a brit Reuters hírügynökség van feltüntetve, ami ismét a nagy hírügynökségek közvetett diskurzusalakító szerepére hívja fel a figyelmünket. Két rohamrendőr elválasztani igyekszik egy

férfit a sínen fekvő nőtől – aki valószínűleg a felesége – és gyermekétől a bicskei vasútállomáson 2015. szeptember 3-án. A férfi arca elkeseredettséget/szenvedést tükröz, az asszony és gyermeke kiszolgáltatott testhelyzetben látható. Felületesen szemlélve úgy tűnhet, hogy a szenvedés okozói a keményen fellépő rohamrendőrök (l. a képszöveget: „tough response”). A kiemelt pillanatfelvételtől nem derül ki, hogyan került a háromtagú család a sínek közé. Másutt a BBC egy tudósításba ágyazva bemutatta/bemutatja az egész jelenetet: miként rántja magával a férfi saját feleségét a kisgyermekkel együtt a vágányra, és próbálják azután az „erőszakszervezet” tagjai eltávolítani őket onnan.[3]

2. kép

A harmadik kép[4] egy videófelvételből származik, amelyen felülről, jól megválasztott szögéből az látható, hogy egy ideiglenes elszállásolásra használt raktárszerű épületben magyar rendőrök ételt osztanak a menekülteknek/migránsoknak úgy, hogy a pultnál tolongóknak a kezükbe adják, a távolabb állóknak pedig dobálják a csomagokat. A másfél perces anyag érdekessége, hogy körülbelül a felénél a színes felvétel fekete-fehérre vált, és végül borús párhuzamot von a helyszínen tapasztalt és a II.

világháborús koncentrációs táborok állapotai között. A zenei aláfestés és a fekete-fehérre váltás utólagos technikai beavatkozás az elkészült felvételbe.

3. kép

A negyedik kép[5] (ezúttal az AP amerikai hírügynökségtől) előnytelen mimikával ábrázolva hitelteleníti Orbán Viktor miniszterelnököt, aki az európai politikai színtéren határozottan a monokulturalizmus diskurzusát képviseli, és gyakran azonosítja a multikulturalizmus nyelvezetét a „politikai korrektséggel”. Visszatérő szófordulat a világsajtóban, hogy Orbán „keményvonalas álláspontot” (a hardline stance) foglal el a menekült- vagy migránskérdésben (l. a képszöveget).

4. kép

Monokulturalista szemmel egészen máshová esnek a hangsúlyok, más válik fontosabbá, nem a menekültek/migránsok személyes történetei, hányattatásai, vágyai, érzései és igényei. Problémaként jelentkezik például az a szemétmennyiség, amelyet az európai országokon átvonuló „migránsok” vagy „illegális bevándorlók” hátrahagynak, valamint a mezőgazdaságból élő lakosságot ért károk, a táborok, szálláshelyek ellátási költségei, a közlekedésben, köztereken okozott kellemetlenségek, az egészségügyi és biztonsági kockázatok, a nők elleni erőszak, maga az illegális határátlépés aktusa, a határkerítés megrongálása és egyéb jogszabálysértések.**[6]** Ezek mind képesíthetők, és a nézőpontkülönbség igen éles lehet:

5. kép

6. kép

Jellemző vizuális tapasztalat a 2015. évi, a magyar közszolgálati híradásokban a zömmel fiatal férfiakkól álló tömeg vonulása.^[7] Nőket és gyerekeket sokkal kisebb arányban mutatnak a felvételek, mint a multikulturalista irányultságú médiumokban:

7. kép

Amikor atrocitásokra kerül sor, a menekültek/migránsok nem mint a hatósági intézkedések passzív elszenvedői, hanem mint a konfliktus kezdeményezői tűnnek fel. A multikulturalizmust pártoló médiumok viszont tipikusan akkor kapcsolódnak be képileg az eseményekbe, amikor a rend- vagy határvédelmi szervek már kényszerítő eszközöket vetnek be, és ennek következményei is láthatók.

8. kép

Természetesen nincs arról szó, hogy akár a brit BBC, akár a magyar M1, akár más hírfórumok kizárólag az érme egyik oldalát mutatnák. Ez szakmai-médiaetikai szempontból megengedhetetlen lenne. Ugyanakkor nem lényegtelen, hogy a képi szelekció milyen arányban érvényesül, torzítva a valóságpercepciót. A fenti szemelvények mindenesetre arról tanúskodnak, hogy a vizualitásnak a diskurzusok formálásában és legitimálásában jelentős a szerepe.

Összegzés

Az Európába irányuló legújabb migrációs hullám méreténél, összetételénél és intenzitásánál fogva minden korábbinál élesebben hozta felszínre azokat az ideológiai különbségeket, amelyek a multikulturális társadalmi berendezkedés megítélését illetően régóta megosztják az értelmiségi és politikai elitcsoportokat. Látványos versengésnek lehetünk nap mint nap szemtanúi a mediatizált nyilvánosságban a migráció rivális diskurzusai, a multikulturalizmus és a monokulturalizmus között. Ettől a versengéstől egyik médium sem tudja függetleníteni magát: a brit BBC inkább a multikulturalizmus, míg a magyar közszolgálati média a monokulturalizmus felé hajlik, mint az a képeikből jól kivehető. A vizuális keretezés alátámasztja (hitelesíti) vagy

megkérdőjelezi (hitelteleníti) a használt nyelvet, a diskurzus alapmodalitását. A „kommentár nélkül” sugárzott felvételek éppen azért lehetnek érdekesek a diskurzus szemiotikai szempontú kutatása számára, mert hiányzik belőlük a nyelvi komponens, így nem tudja a néző orientáló nyelvi proposíciókhoz kötni a látványt.

Egri konferencia-előadásommal szinte egy időben, 2016. október 1-én jelent meg az interneten a Corruption Research Center Budapest[8] nevű, magát független kutatóintézetként bemutató szellemi műhely sajtóelemzése angol és magyar nyelven a 2015. évi menekültválság magyarországi fejleményeinek nemzetközi visszhangjáról.[9] Három nagy európai ország és az Egyesült Államok két-két befolyásos lapjának (Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung, Le Figaro, Le Monde, The Telegraph, Mirror, The Washington Post, The New York Times) online kiadásából összesen 1518 cikket vontak be a vizsgálatba. Ezekben, mint kiderül, négy témakörre terelődött a figyelem: (1) a szögesdrót kerítésre és a határzárra, (2) a magyar hatóságok által alkalmazott kényszerítő intézkedésekre a menekültekkel/migránsokkal szemben, (3) a menekültellenességre, idegenellenességre, valamint (4) a kormányzati intézkedések elégtelenségére és a szervezetlenségre, a menekültek/migránsok helyzetének kaotikusságára. A cikkekbe ágyazott fényképeket is külön szempontrendszer alapján osztályozták, rávilágítva véleményformáló erejükre. Az 504-ből 383 fotón láthatók menekültek/migránsok – ebből 43% rendőrt vagy katonát, 30% kényszerítő vagy önvédelmi eszközt, 31–31% szenvedést, konfliktust ábrázol, 26% mutatja a pengés szögesdrót kerítést. Feltűnő, hogy a magyar hatóságok a fényképeken kizárólag mint a rendőrség vagy a katonaság, terrorelhárítás képviselői jelennek meg. A CRCB elemzőinek az a hipotézise, hogy az újságok eltérő politikai irányultsága egymáshoz képest eltérő

értelmezést von majd maga után, végül nem igazolódott: Magyarország mindegyikben erőteljesen negatív színben tűnt fel, ellenérzést sugallva a kormányzati politikával és a hatóságok eljárásával szemben, illetőleg rokonszenvet az európai és a magyar jogszabályokat tömegesen megszegő, Európán kívüli országokból érkező emberek iránt. Mindez dolgozatom mondanivalójának tükrében azt jelenti, hogy a szóban forgó lapok a kiválasztott időszakban egyöntetűen a multikulturalizmus diskurzusának fórumai voltak.

–

–

Irodalom

Angelusz Róbert, 1983/1995. Kommunikáló társadalom. Gondolat/Ferenczy, Budapest.

Atkin, Albert, 2010. Peirce's theory of signs. In: Edward N. Zalta (szerk.): The Stanford encyclopedia of philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/> (Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

Berger, Peter L., 1997/1998. A globális kultúra négy arca. 2000/10 (7–8): 16–20.

Blommaert, Jan, 2005. Discourse: A critical introduction. Cambridge University Press, Cambridge.

Boholm, Max, 2016. Towards a semiotic definition of discourse and a basis for a typology of discourses. Semiotica 208: 177–201.

Brown, Gillian – George, Yule, 1983. Discourse analysis. Cambridge University Press, Cambridge.

Castells, Manuel, 2000/2004. A valóságos virtualitás kultúrája: az elektronikus kommunikáció integrálódása, a

tömegközönség átalakulása és az interaktív hálózatok kifejlődése. *Információs Társadalom* 4 (3–4): 144–189.

Fairclough, Norman, 1995. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman, London.

Fairclough, Norman, 2006. *Language and globalization*. Routledge, London.

Gayer Zoltán, 1997. A Híradó képi retorikájának néhány jellegzetessége. *Replika* 26: 69–80.

Gee, James Paul, 1999. *An introduction to discourse analysis: Theory and method*. Routledge, London.

Glózer Rita, 2008. *Diskurzusok a civil társadalomról*. L'Harmattan, Budapest.

Hallin, Daniel C. – Paolo Mancini 2004/2008. *Médiarendszerek*. Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet – Gondolat, Budapest.

Iñiguez, Lupicinio, – Charles Antaki 1994. El Análisis del Discurso en Psicología Social. *Bolietín de Psicología* 44: 57–75.

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor, 2000. *Beszélő házak*. Kossuth, Budapest.

Kress, Gunther – Theo van Leeuwen, 2001. *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. Arnold, London.

Messaris, Paul – Linus, Abraham, 2001. The role of images in framing news stories. In: Stephen D. Reese – Oscar H. Gandy, Jr. – August E. Grant (szerk.): *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum, Mahwah (NJ), 215–226.

Mills, Sara, 1997. *Discourse*. Routledge, London.

Nemesi Attila László, 2011/2016. *Nyelv, nyelvhasználat, kommunikáció. Hét tanulmány.* Loisir, Budapest.

Nemesi Attila László, 2015. *A nyelv a nyilvánosságban: versengő és társdiskurzusok.* Replika 95: 97–111.

Reisigl, Martin – Ruth Wodak, 2001. *Discourse and discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism.* Routledge, London.

Schiffrin, Deborah 1994. *Approaches to discourse.* Blackwell, Oxford.

Steger, Manfred B., 2002/2009. *Globalisms: The great ideological struggle of the twenty-first century.* Rowman & Littlefield Publishers, Lanham.

Stubbs, Michael, 1983. *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language.* Blackwell, Oxford.

Szabó Márton, 2003. *A diszkurzív politikatudomány alapjai.* L'Harmattan, Budapest.

Szívós Mihály, 2012. *A jeltől a kódig. Rendszeres szemiotika.* Loisir, Budapest.

Van Leeuwen, Theo, 2005. *Introducing social semiotics.* Routledge, London.

Van Dijk, Teun, A. 1991. *Racism and the press.* Routledge, London.

Van Dijk, Teun, A. 1993. *Elite discourse and racism.* SAGE, Newbury Park.

Van Dijk, Teun, A. 1993/2000. *A kritikai diskurzuselemzés elvei.* In: Szabó Márton – Kiss Balázs – Boda Zsolt (szerk.): *Szövegváltozatok a politikára. Nyelv, szimbólum, retorika, diskurzus.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 442–477.

Widdowson, Henry G., 2004. Text, context, pretext: Critical issues in discourse analysis. Blackwell, Oxford.

Wodak, Ruth – Teun A. van Dijk (szerk.), 2000. Racism at the top: Parliamentary discourses on ethnic issues in six European states. Drava Verlag, Klagenfurt.

–

[1] <http://www.bbc.com/news/world-europe-34998615>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[2] <http://www.bbc.com/news/world-europe-16390574>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[3] <http://www.bbc.com/news/world-europe-34142512>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[4] <http://www.bbc.com/news/world-europe-34229335>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[5] <http://www.bbc.com/news/world-europe-37463386>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[6] <http://www.hirado.hu/galeriak/migransok-a-magyar-szerb-hataron-roszke-2015-szeptember-12/#> (Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[7] <http://www.hirado.hu/2015/10/26/aggodnak-a-nemet-belbiztonsagi-szervek-merkel-menekultpolitikaja-miatt/>
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

[8] <http://www.crcb.eu>

[9] *Menekültválság Magyarországon – 2015. Nyolc újság online kiadásában megjelent újságcikkek tartalomelemzése.*

http://www.crcb.eu/wp-content/uploads/2016/10/rfg_2015_paper_161001_.pdf
(Utoljára ellenőrizve: 2016. november 30.)

One Reply to “A migráció diskurzusainak képi jellegzetességei a hírmédiában: stratégiák és taktikák”

M. J., 8 év ago

Azt is jó lenne tudni, hogy vajon magától alakuló (de miért?) vagy tudatosan (és milyen célkitűzéssel?) alakított folyamat az, hogy az interneten, és különösen az ún. közösségi oldalakon mindinkább a képek veszik át a vezető szerepet a szöveg, vagy ha úgy tetszik, a nyelvi komponens rovására.

Tény, hogy egy kép értelmezése nem ütközik nyelvi korlátokba, és hosszabb szöveget képernyőn olvasni (főleg netes felületen) elég nehéz, de nem hinném, hogy mindössze ebből eredeztethető a jelenség.

Your Email address will not be published.

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.